

Які зміни пропонує законопроект про середню освіту. Частина 1

Теми статті: [батькам](#), [вчителям](#), [директорам](#), [НУШ](#), [учням](#)

22 Березня 2019

Нещодавно Кабмін [затвердив](#) проект закону “Про повну загальну середню освіту”, аби внести на розгляд у ВР. Що може змінити та уточнити цей законопроект, якщо його ухвалить парламент – розбиралась журналістка “Нової української школи”.

Другу частину матеріалу можна прочитати за [цим посиланням](#).

ЗАРАХУВАННЯ УЧНІВ

У законопроекті є чітка заборона зараховувати дітей у початкову школу (крім спеціалізованих шкіл, як то спортивного чи військового спрямування) за конкурсом. Під цим мається на увазі, що не можна перевіряти знання, уміння, навички та будь-які інші компетентності дитини.

На рівень закону перенесено норму, що **в початкову та базову школу обов’язково зараховують** усіх дітей, які живуть на території обслуговування, рідних братів та сестер дітей, які вже навчаються в цій школі, та дітей працівників школи.

Окрім того, **дітей з особливими освітніми потребами з території обслуговування школи зараховують першочергово**.

Для базової освіти діятимуть такі правила: після 4 класу діти автоматично переводяться в 5-й. Проте школа має право окремо зараховувати учнів за конкурсом у класи з поглибленим вивченням певних предметів. Але це не має порушити право інших учнів на продовження навчання в цьому закладі освіти.

А от для зарахування учнів у профільні ліцеї академічного спрямування проводитимуть конкурси. Для цього можуть використовувати результати ЗНО (*про ЗНО після 9 класу йдеться нижче, в розділі*

“Оцінювання”). Але **конкурс не обов’язковий**: якщо кількість заяв не перевищує кількості вільних місць – відбір можна не проводити.

ДОСТУПНІСТЬ ОСВІТИ

Доступність освіти, зокрема, передбачає **наявність достатньої кількості закладів середньої освіти**, в яких можна навчатись безоплатно. Оскільки за мережу комунальних шкіл відповідають органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади, то це ще одне нагадування: вони зобов’язані створити стільки шкіл, аби місце знайшлося кожній дитині **без порушення норми про 30 учнів у класі**.

Аби ефективно планувати мережу шкіл та вдало закріплювати території обслуговування за школами, місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування мають обліковувати дітей дошкільного та шкільного віку, враховувати спроможність кожної школи та слідкувати за демографічною ситуацією. Це має сприяти уникненню ситуацій, коли дітям не вистачає місць у школах за місцем проживання або вони змушені навчатися в переповнених класах у порушення законодавства.

Територію обслуговування мають закріплювати за всіма закладами середньої освіти, окрім тих, що надають профільну середню, спеціалізовану освіту, а також – за спеціальними, державними (їхні засновники – державні органи, а не місцева влада), приватними і корпоративними закладами (коли в школи є кілька засновників на засадах державно-приватного партнерства). Також території обслуговування можуть не мати заклади освіти, які працюють за міжнародними договорами України.

Важливо, що **людина, здобуваючи профільну середню освіту за будь-яким спрямуванням, має право його змінити**, а також продовжити здобувати освіту на інших рівнях освіти.

Окрім того, державні органи влади та органи місцевого самоврядування мають сприяти і забезпечувати запровадження різних форм освіти з урахування вибору батьків або учнів, які досягли повноліття. На практиці це означає, що в разі, якщо батьки хочуть перевести дитину на сімейну форму освіти, вони мають отримати сприяння та підтримку в цьому.

До доступності також відносить **навчання учнів у лікарнях**. Засновник закріплює за школами заклади охорони здоров’я, і для навчання таких дітей школа обирає оптимальну форму, затверджує індивідуальний навчальний план або пропонує інший найсприятливіший спосіб навчання. До слова, [Положення щодо освіти в лікарнях](#) уже затверджене МОН і законопроект, за суттю, закріплює цю можливість.

БЕЗПЕКА

Уперше на рівні закону з’являється **визначення, що таке безпечне освітнє середовище**.

Це умови, що “сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних та/або будівельних норм і правил, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (цькування, поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, а також унеможливають вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин”.

Також законодавчо може бути закріплена **вимога до педагогічних працівників вміти надавати домедичну допомогу**. Це гарантія того, що в разі критичної ситуації будь-який вчитель чи представник шкільної адміністрації зможуть допомогти дитині або іншій дорослій людині.

На практиці це може призвести до того, що вчителі вдосконалюватимуть навичку домедички в межах підвищенні кваліфікації (масова поява відповідних модулів в інститутах післядипломної педагогічної освіти та спрямування вчителів на інші курси після того, як їм дадуть можливість офіційно підвищувати вчительську кваліфікації).

Також у проекті закону зазначено, що кількість учнів у класних кімнатах та навчальних кабінетах має відповідати санітарним вимогам. Наприклад, якщо на одного учня припадає площа, менша 2 метрів, – це порушення [санітарних правил і норм до закладів освіти](#).

Ця вимога напряду стосується безпеки, а також вимоги про достатню кількість шкіл, про яку вже йшлося. Якщо на певній території є достатня кількість шкіл, і місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування слідкують за мережею та демографічною ситуацією – не виникатиме проблеми з переповненими класами і недостатністю простору через це.

СТАНДАРТИ ОСВІТИ

Проект закону передбачає **існування трьох стандартів освіти**: окремо для початкової школи, базової та профільної.

Передбачається також, що їх переглядатимуть не рідше, аніж раз на 12 років, а не раз на 10 років, як це вимагається зараз.

Державні стандарти повинні передбачати вільне володіння державною мовою всіма учнями закладів освіти, які завершують здобуття повної загальної середньої освіти.

У державних стандартах можуть бути окремо визначені обов’язкові результати навчання з української мови як державної для осіб, які належать до національних меншин чи корінних народів України і рідна мова яких не належить до однієї з українською мовної групи.

І, звісно, ці документи мають містити опис вимог до результатів навчання учнів за освітніми галузями та загальний обсяг навчального навантаження учнів на відповідному рівні повної загальної середньої освіти.

ПРОГРАМА

Законопроект вводить та **розділяє поняття “типова освітня програма”, “освітня програма закладу освіти”, “модельна навчальна програма”, “типовий навчальний план” і “навчальна програма”**. Розбираємося.

Типову освітню програму затверджує МОН. Вона містить обов’язкові та варіативні освітні компоненти, за рахунок яких учні досягають очікуваних результатів, що визначає стандарт освіти.

Обов’язкові компоненти типової програми:

- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою;
- загальний обсяг навчального навантаження на певному рівні чи циклі освіти, його розподіл за освітніми галузями та роками навчання;
- опис очікуваних результатів за освітніми галузями.

Варіативні компоненти:

- невичерпний перелік варіантів типових навчальних планів і програм;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу;

- опис інструментарію для формувального та підсумкового оцінювання.

Освітня програма закладу освіти – це комплекс освітніх компонентів, що планує та організовує школа, аби учні досягли результатів навчання.

Визначені критерії до освітніх програм, розроблених на основі типових. Вони:

- повинні мати такі ж структуру та вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою;
- не менший загальний обсяг навчального навантаження на певному освітньому рівні чи циклі;
- мають передбачати виключно типові навчальні плани;
- можуть перерозподіляти не більше 15% годин між обов'язковими предметами певної освітньої галузі (крім державної мови), які рекомендовані в модельному навчальному плані; ці предмети можуть вивчатись як окремо, так і інтегровано з іншими;
- мають передбачати модельні навчальні програми або ж програми, затверджені Педрадою, які мають описи результатів навчання учнів у не меншому обсязі, ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами;
- Мають повністю або частково змінювати інші варіативні компоненти типової програми.

Усі програми, які не відповідають цим вимогам, має затверджувати Державна служба якості освіти. У будь-якому разі такі програми мають відповідати стандартам освіти.

В освітніх програмах приватних та корпоративних закладів освіти можна збільшувати кількість предметів чи інтегрованих курсів, порівняно з типовими освітніми програмами, за умови дотримання санітарного законодавства (наприклад, щодо граничного навчального навантаження на учнів).

Модельна навчальна програма містить опис очікуваних результатів з певного предмету чи інтегрованого курсу, перелік тем, їх послідовність та розподіл за роками, рекомендовану кількість годин для вивчення кожної теми та кількість часу для вивчення предмету чи курсу загалом. Модельна програма – це рекомендований документ. Тобто його **наявність у школі не вимагається**.

Навчальна програма – це документ, який безпосередньо затверджує Педагогічна рада. Очікувані результати в ньому мають бути не меншими, ніж у Модельній навчальній програмі, а замість рекомендованої кількості годин на вивчення кожної теми, в цьому документі зазначається орієнтовна кількість.

Типовий навчальний план затверджує МОН. У ньому є загальний обсяг навчального навантаження на певному рівні освіти чи циклі, а також рекомендації щодо його розподілу за роками між різними обов'язковими предметами та інтегрованими курсами і послідовність їх вивчення. Також типовий навчальний план містить кількість годин, відведену на предмети чи інтегровані курси за вибором (варіативний складник).

Ще одна новела: на законодавчому рівні **пропонують заборонити використовувати в державних та комунальних школах програми, які частково або повністю реалізуються за кошти батьків та/або учнів.**

МОВА ОСВІТИ

Законопроект повторює норму закону “Про освіту”, що **кожному учню гарантовано право навчатися державною мовою**. Це означає, що дитину не можуть насильно зарахувати в клас не з українською мовою навчання, аргументуючи, що школа традиційно іншомовна (*редакція “Нової української школи” неодноразово отримувала повідомлення про такі випадки*).

Водночас, учні, які належать до національних меншин, мають право навчатись у початковій школі рідною мовою поряд із державною. Починаючи з 5 класу, кількість предметів українською мовою поступово збільшуватиметься:

1. Для офіційних мов ЄС:

- базова освіта: не менше 20% річного навчального часу в 5 класі з щорічним збільшенням до не менше 40% у 9 класі;
- профільна освіта (10-11(12) класи): не менше 60% річного навчального часу.

Також освітня програма школи може передбачати викладання одного чи кількох предметів англійською чи іншою мовою ЄС.

2. Для інших мов на базовому та профільному рівнях діє норма у не менше 80% річного навчального часу українською мовою.

Ці вимоги не стосуються приватних шкіл. Але вони зобов'язані зробити так, щоб учні вивчили українську мову на рівні державних стандартів.

Водночас, **корінні народи мають право здобувати середню освіту рідною мовою поряд із державною на всіх рівнях освіти.**

Навчатись рідною мовою представники корінних народів і національних меншин можуть **в окремих класах**. Їх відкривають за наявності достатньої кількості заяв (мінімальна кількість учнів у класі – 5).

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ

У документі розписані деталі щодо учнівського самоврядування.

У діяльність будь-якого органу громадського самоврядування (зокрема й учнівського) не мають права втручатися представники іншого органу громадського самоврядування.

Учнівське самоврядування може діяти на рівні класу, пансіону (у разі його наявності) та іншого структурного підрозділу закладу освіти. Органи учнівського самоврядування можуть бути одноособовими, колегіальними та мати різноманітні форми і назви.

Найважливіша новація – **керівник органу учнівського самоврядування має право на невідкладний прийом керівником школи**, якщо питання стосується захисту честі, гідності та/або прав учнів. Директор зобов'язаний розглянути письмову чи усну вимогу про усунення відповідних порушень та вжити заходів, згідно з правилами внутрішнього розпорядку та/або законодавством.

Органи учнівського самоврядування можуть, але **не зобов'язані вести протоколи засідань**. Інші учні виконують рішення органу самоврядування за бажанням.

Учнівське самоврядування має право:

- брати участь в обговоренні удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування;
- проводити за погодженням з керівником школи організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи та/або ініціювати їх перед керівництвом;
- брати участь у заходах (процесах) із забезпечення якості освіти відповідно до процедур внутрішньої системи забезпечення якості освіти;
- захищати права та інтереси учнів, які навчаються в цій школі;
- пропонувати зміни до плану роботи закладу освіти, змісту освітніх і навчальних програм.

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ

Щоб навчатись за індивідуальною траєкторією, батькам потрібно подати письмову заяву, після чого Педрада визначатиме, чи школа спроможна забезпечити реалізацію цієї траєкторії.

У заяві батькам треба обґрунтувати причини та надати пропозиції щодо особливостей опанування освітньої програми чи її окремих компонентів.

Відмову батьки можуть оскаржити в керівника та/або засновника школи (чи уповноваженого ним органу – управління освіти).

Учні мають право на визнання своїх результатів навчання, здобутих поза школою. Наприклад, якщо учень має сертифікат про знання іноземної мови, може зарахувати ці результати через річне оцінювання та/або ДПА, аби ефективніше використовувати свій час: наприклад, замість тої ж іноземної мови додатково вивчати інші предмети, з яких потребує більшої уваги.

ОЦІНЮВАННЯ

Законопроект дозволяє школі впроваджувати формувальне, поточне та семестрове оцінювання не за 12-бальною шкалою, а за власною системою оцінювання. Проте така школа повинна мати правила переведення в 12-бальну систему.

Також річне оцінювання та ДПА можна проводити виключно за 12-бальною системою, адже ці результати відображаються в свідоцтві досягнень, яке учень отримує при переведенні в наступний клас.

Зміст, форми і порядок проведення ДПА визначає і затверджує МОН. Також міністерство визначає загальні (тобто рамкові) критерії оцінювання результатів навчання учнів, зокрема і з особливими освітніми потребами.

Важливі зміни є для учнів, які з якоїсь причини не проходили річне оцінювання та/або ДПА. Вони матимуть шанс зробити це до початку нового навчального року.

Учні, після 9 класу складатимуть державну підсумкову атестацію у формі ЗНО з 2027 року. До 2027 року запровадження цього можливе за рішенням МОН.

КЛАСИ

Тут є **зміни, актуальні для сільських шкіл**. По-перше, якщо під час навчального року з класу вибувають учні, це не може призвести до припинення існування класу до кінця навчального року. Наприклад, якщо в класі навчалися 5 учнів (мінімально дозволена кількість), то з вибуттям однієї дитини чотири інші не перестануть бути класом, поки не закінчиться навчальний рік.

По-друге, хочуть дозволити навчати учнів у з'єднаних класах (класах-комплектах) початкової школи не тільки філіям опорних шкіл (як це зараз). У з'єднаних класах можуть навчатися діти різного віку, що дуже актуально для маленьких шкіл – часом вони не можуть набрати мінімум 5 учнів для відкриття звичайного класу, і діти змушені навчатися за індивідуальною формою (зі значним зменшенням навчального часу).

Є і зміни, що стосується всіх шкіл.

На рівні закону хочуть визначати, що **клас може ділитися не більше ніж на 3 групи не менш як з 8 осіб**.

Також для вивчення предметів і інтегрованих курсів за вибором можна **формувати міжкласні групи з дітей як одного, так і різних років навчання**. Це важливо для справжнього запровадження варіативності в освіті.

ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРНАТУРА

Для людей, які працюватимуть вчителями вперше, запроваджується **обов'язкова педагогічна інternатура**. Це рік менторства з боку вчителя з досвідом роботи, як правило, не менше 5 років. Ментором може бути людина такої ж або спорідненої спеціальності чи спеціалізації. **Ментор отримуватиме надбавку до зарплатні максимум 20%**.

Інтерном може стати як випускник педвишу чи коледжу, так і людина без педагогічної освіти. Проте остання для продовження роботи після цього року має отримати педагогічну кваліфікацію на атестації.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ

Перша зміна стосується трудового договору – за бажання однієї зі сторін, він складається в письмовій формі (як виявилось, під час працевлаштування з вчителем не завжди укладали письмовий договір).

За бажанням педагогічного працівника з ним може бути укладено строковий трудовий договір.

Педагогічним працівникам пенсійного віку та яким виплачується пенсія за віком, пропонують працювати за трудовими договорами строком від 1 до 3 років.

Перевірка зошитів, за яку вчителі отримують 10-20% надбавку, **названа перевіркою навчальних робіт** – адже, окрім зошитів, учитель може перевіряти, наприклад, проекти чи презентації.

За завідування кабінетами інформатики підвищено надбавку – 15-20% (усі інші кабінети – 10-15%).

Гранична надбавка в 20% за роботу в інклюзивному класі (групі) винесена в законопроект (зараз це передбачено лише [постановою Кабміну](#)).

Також засновник має право встановити інші доплати за рахунок власних надходжень.

Окрім того, у законопроекті чітко визначено, що **оплачувати роботу вихователів груп подовженого дня мають з освітньої субвенції** (з неї отримують зарплатню всі педпрацівники).

УРОКИ

Замість слова “урок” у проекті закону використано поняття “безперервна навчальна діяльність”. Вона, як і раніше, не може перевищувати 35 хвилин (для 1 класів), 40 хвилин (для 2-4 класів), 45 хвилин (5-12 класів).

Також під час навчання не можна проводити платні заходи чи надавати платні послуги, за винятком додаткового до передбаченого законодавством поділу класу на групи для вивчення окремих предметів.

БАТЬКИ

Щодо роботи батьківського самоврядування можемо відмітити таке:

1. Батьки можуть розглядати будь-які питання і ухвалювати рішення, крім тих, що відносяться до компетенції інших органів управління чи органів громадського самоврядування.
2. Рішення органу батьківського самоврядування батьки виконують виключно на добровільних засадах.
3. Батьківські рішення щодо освітнього процесу та діяльності школи можна реалізувати лише рішенням директора і лише за умови, що це не суперечить законодавству.
4. Рішення, заходи та форми батьківського самоврядування не можуть надавати іншим учасникам освітнього процесу привілеї чи обмеження, порушувати їхні права та/або законні інтереси та призводити до ухвалення управлінських рішень, що не відповідають законодавству.
5. Органи батьківського самоврядування можуть, але не зобов’язані вести протоколи.
6. Працівники закладу освіти не мають права втручатися в діяльність батьківського самоврядування та збирати чи зберігати протоколи його засідань.

Читайте також [другу частину роз’яснень](#).

Вікторія Топол, “Нова українська школа”